

ČT24

Poměrně neznámou kapitolou moderních československých dějin je působení Čechů a Slováků v západních armádách po roce 1948. V některých případech chtěli tito lidé prostě jen utéct z komunistického režimu, jiní chtěli zvenčí přispět k jeho pádu a k návratu demokracie. Někteří z nich bojovali v řadách izraelské armády, jiní vstoupili do jednotek americké armády, mnoho z nich, často nedobrovolně či nevědomě, skončilo v cizinecké legii. V jednotkách cizinecké legie se pak dostali do extrémních bojových situací v takových konfliktech, jako byla třeba první vietnamská válka. Často tam přitom bojovali po boku bývalých nepřátel, někdejších příslušníků německých ozbrojených složek. Ve všech armádách však Češi znovu potvrdili mnohdy zapomínanou skutečnost: většinou se projevili jako schopní, stateční a velice kvalitní vojáci.

Na to, jaké byly osudy našich vojáků na druhé straně železné opony, se snažila najít odpověď Historie.cs ze 17. ledna. Pozvání publicisty Vladimíra Kučery tentokrát přijali historici František Hanzlík z Univerzity obrany Brno, Eduard Stehlík z Vojenského historického ústavu a Ladislav Kudrna z Ústavu pro výzkum totalitních režimů.

Kde všude bojovali čeští vojáci kromě Československé lidové armády? A nemyslím v armádách zemí Varšavské smlouvy. Stehlík: Bylo by to široké spektrum armád. Druhá věc je, kde všude bojovali. Po roce 1948 odešli za hranice z nejrůznějších důvodů (hlavní byl ten, že byli z armády vyhozeni, perzekvováni) tam, kde měli nějaké vazby. Ať už to bylo do Velké Británie, případně do Spojených států, Francie. A v některých případech pak skutečně mohli bojovat, což je zejména případ vojáků, kteří odešli do cizinecké legie. A neměli bychom také zapomenout na skupinku bývalých příslušníků většinou 1. československého armádního sboru ze Sovětského svazu židovského původu, kteří vstoupili do armády Státu Izrael, kde bojovali dlouhá léta v nejrůznějších válkách, které Izrael vedl.

Hanzlík: Mimo Státu Izrael a cizinecké legie, kde těch lidí bojovalo více, byla hlavním problémem vstupu do cizích armád podmínka občanství toho státu, kam se do emigrace dostali. S kolegy jsme měli možnost hledat v archivech ve Spojených státech a Kanadě a zjistili jsme, že v těchto armádách působilo těch osob velmi málo. Také jsem našel zajímavý dokument z roku 1950 Obranného zpravodajství nebo vojenské kontrarozvědky, ve kterém je uveden počet sloužících Čechoslováků v cizích armádách. Týkalo se to ovšem pouze vojáků z povolání, důstojníků, a těch bylo pouhých dvanáct a ani jeden z nich nebyl generál. Byly to hodnosti od podplukovníka až do poručíka.

Kudrna: Málo známou skutečností je, že několik Čechoslováků bojovalo na straně americké armády v druhé vietnamské válce.

Jak byli kádrováni? Americká armáda si tam přece nemohla pustit nějakého Čecha. Kudrna: Pochopitelně probíhaly screeneningy. Například jeden z těchto mladíků, v té době dvacetiletý Manuel Vaněček, strávil víc jak půl roku na detektoru lži, než se dostal na vietnamské bojiště. Neustále se ověřovaly jeho výpovědi, jestli si nevymýšlí, zda to není vyslaný agent nepřátelského východního bloku.

Stehlík: Pokud jde o to vyšetřování, zejména Američané byli velice důslední. Dokazuje to případ Karla Hory, pozdějšího důstojníka cizinecké legie. Hora měl fantastické vztahy ve Francii a směřoval tam. Těsně předtím proběhl určitý brífink mezi ním a Bedřichem Reicinem, který ho lákal ke spolupráci. Hora ji naoko přijal jenom proto, aby druhý den utekl. Přesto tato informace byla Američanům známa, takže byl Hora přes dva měsíce vyslýchán na území Německa americkými zpravodajskými orgány, než si ho Francouzi vyžádali. To znamená ten dohled a prověřování osob byly poměrně velice důkladné.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Pavel Knihař: Jak jsem se dostal do cizinecké legie? Odešel jsem z domoviny, protože jsem tady měl politické potíže. Jako 17letý student jsme v roce 1948 s mými kamarády založili Svaz svobodných studentů, vydávali jsme i stejnojmenný časopis. Za nějaký čas nás potom zavřeli. Byl jsem nezletilý, seděl jsem nějaký čas ve čtyřce v Bartolomějské ulici. Pustili mě v době, kdy byl Gottwald jmenován prezidentem. Věděl jsem, že budu odsouzen, protože ta věc šla dál. A protože moje budoucnost v Československu bylo vězení nebo pracovní tábor, rozhodl jsem se odejít do Německa a tam pokračovat svůj boj proti komunistům. Tehdy jediná moc, která bojovala proti komunistům, byla Francie. Bojovala v Indočíně proti Ho Či Minovi a komunistickému režimu, který tam chtěl zavést. Moje budoucnost v Německu tak nebyla žádná, takže jsem se rozhodl jít do cizinecké legie.

Kudrna: Nemůžeme to generalizovat. U některých ten důvod skutečně byl, že chtěli utéct a aktivně se zapojit do boje proti komunismu. Ale mnozí utíkali řekněme z důvodů zjištěných. Baval jsem se s jedním veteránem, panem Karlem Mynářem, který říkal: "Podívejte, nechci, aby to znělo nějak politicky. Mně bylo v té době 17 let, a když nastoupili komunisti, tak se mi to moc nelíbilo. Tak jsem utekl na Západ s tím, že jsem se chtěl dostat jako většina emigrantů do země zaslíbené." "Země zaslíbená" pak byly Spojené státy, případně Kanada, Argentina, Austrálie, kde chtěli tito mladí muži začít úplně novou existenci.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Tak jsem zůstal v Hamburku, kde jsem byl v takovém sběrném táboře asi 14 dní nebo tři týdny. Jednou přišel "velký bratr" Polák a oblnul nás podruhé, že když půjdeme do Francie a podepíšeme s nimi nějakou smlouvu, že se urychleně dostaneme do Austrálie, když tam tak chceme jet. A že nám zaručují, že během tří týdnů z Francie odplujeme. Tak to bylo hurá. Pak přišel a povídá, podepíšete takový lísteček, všechno to bylo francouzsky, a tím to bude vyřízené. Francouzsky jsme neuměli nikdo, já akorát uměl německy. Tak jen tak jsem se ho německy ptal, co vlastně podepisujeme, krčil rameny, že nerozumí. Nerozuměl, tak co jsem měl dělat, podepsal jsem to. Potom nás odvezli do Lyonu, tam jsme byli nějaký ten pátek, než se utvořil transport do Afriky.

Stehlík: Vždy jste našli někoho, kdo si chtěl zachránit kůži, a takové, kteří naopak odcházeli s tím, že chtějí nějakým způsobem bojovat, nebo předpokládali, že budou mít možnost republiku osvobodit. Byla tady totiž přece jenom určitá zkušenost: Zkušenost prvního odboje, kdy během první světové války stát vznikl vlastně ze zahraničí s pomocí zahraniční armády. Byla zde zkušenost druhé světové války, kdy byl díky pomoci zahraniční armády stát znovu obnoven. To znamená, proč by nemohl být znovu obnoven v rámci jakéhosi třetího válečného světového konfliktu? Ostatně idé, kteří odcházeli z vlasteneckých důvodů, byli velice alergičtí na označení "emigranti". Sami sebe chápali jako exulanty. Jeden z nich mi to vysvětloval velice jednoduše: "Emigranti jsou ti, kteří odejdou ven, aby se měli lépe. Exulanti jdou ven proto, aby zvenčí pracovali na tom, aby se poměry ve vlasti změnila a oni se mohli vrátit. A my jsme se vrátit chtěli." Nikdo z nich samozřejmě netušil, že to bude trvat tak dlouho.

Důvod židovských vojáků byl pravděpodobně trošičku jiný než u těch, o kterých jsme mluvili. Jim šlo o Stát Izrael. Hanzlík: Bylo to už po únoru 1948, od jara 1948 do podzimu. Tábor na Libavě začal fungovat v srpnu 1948. Na náboru těch dobrovolníků, protože to nebyli pouze vojáci ze Svobodovy armády, se podílely veškeré židovské organizace pracující na našem území. Nakonec odešlo z Libavy bojovat do Státu Izrael asi 1.500 osob. Také tam byly dvě kategorie lidí. Ti, kteří předpokládali, že zůstanou v Izraeli, a řada našich důstojníků, kteří předpokládali, že se budou vracet, a také se část z nich vrátila. Celé té akci velel hrdina Sovětského svazu Antonín Sochor. A, co je možná méně známé, celou akci měl na starosti šéf 5. oddělení hlavního štábu Bedřich Reicin.

Hovoří bývalý pilot v Izraeli Hugo Marom (Meisl): My jsme mysleli, že přijdeme pomoci na šest měsíců. Mezi těmi, co cvičili v Olomouci, si myslím nikdo nemyslel, že zůstane v Palestině. My jsme se rozhodli pomoci vytvořit ten stát. Moje, Meislova, rodina je tu víc než tisíc let, takže to nebyla otázka pomoci Židům postavit stát jako Žid, ale pomoci jako Čechoslovák. To byla ta nejdůležitější věc, poněvadž není národ, který byl vytvořen z tolika tolik set let utlačovaných lidí.

Jak jste mluvil o lidech v americké armádě, údajně existovala na území západního Německa naše jednotka? Stehlík: Byla snaha vytvořit jakýsi zárodek budoucí zahraniční armády. Měl jsem možnost hovořit i s velitelem jednotky, majorem Karlem Černým, a několika jejími příslušníky.

Celkem otevřeně mi říkali, že sami sebe chápali jako zárodek České družiny třetího odboje, tedy analogii k legionářským jednotkám z první světové války. Jednotka vznikla na základě vyjednávání armádního generála Sergěje Ingra s americkými a britskými představiteli. První impuls přichází někdy v listopadu roku 1951, jednotka pak skutečně vzniká 4. února 1952 v Idar-Obersteinu v Německu. Původně funguje jako strážní rota, ale příchod dalších lidí je poměrně velký. Proto je z jednotky, která měla číslo 4091, vzápětí budována druhá s číslem 4058. Té první velí major Černý, druhé slovenský generál Vesel, který přišel do exilu. Jednotka 4058 ovšem poměrně brzy zaniká, protože část Slováků začala tlačit na to, aby z ní vytvořili jednotku ne československou, ale čistě slovenskou. 14. března dokonce došlo k jakési rvačce, když Slováci chtěli slavit vznik Slovenského štátu. Američané do toho tvrdě zasáhli, jednotka byla zrušena a dál existovala pouze jednotka 4091. Zajímavé je, že používali československé státní symboly, používali naši vlajku i s číslem 4091, na ramenou měli nášivky, kde bylo jak za druhé světové války "Czechoslovakia". Celá řada lidí, kteří prošli touto jednotkou, posléze odcházela třeba do Spojených států a někteří z nich dále sloužili v jednotkách americké armády, u Zelených baretů a na jiných místech. A asi nejvíc překvapivé je, že tato jednotka pod jiným číslem existovala až do závěru 80. let jenom s personální obměnou. Čechů v ní postupně ubývalo a místo nich přicházeli němečtí zaměstnanci, případně zaměstnanci jiných národností. Major Černý jí přitom velel od roku 1952 až do odchodu do penze, což bylo 31. prosince 1979.

Jen tak pro zajímavost, kde sloužili bratři Mašínové? Stehlík: Josef Mašín usiloval o vstup k letectvu, jenomže podle tehdejších omezení nemohl být přijat. V té době začaly vznikat jednotky Special Forces (Zelené baret), takže nastoupil do Fort Braggu, stejně jako jeho bratr Ctirad a posléze i Milan Paumer, a stal se příslušníkem těchto jednotek. Když to potom přešlo z politiky konfrontace, na politiku existence mezi východním a západním blokem, bylo to pro ně obrovské zklamání. Oni neutíkali proto, aby si někde založili bezpečný život. Utíkali kvůli tomu, že se chtěli vrátit a osvobodit republiku. Proto si podali žádost o přeložení jinam ze Spojených států. Josef i Ctirad sloužili v jednotkách americké armády na území Německa, Milan Paumer sloužil v Koreji.

Co hrozilo takovým lidem, když byli třeba v pravidelné americké armádě, kdyby skutečně došlo ke konfliktu a byli třeba zajati? Stehlík: Je otázkou, jestli měli, nebo neměli občanství, ale ten náhled by byl možná podobný, jako byl náhled nacistů za druhé světové války na naše příslušníky. Ti byli chápáni jako občané protektorátu, tím pádem Třetí říše, tím pádem to byli vlastizrádci. Ostatně když byli za první světové války zajati legionáři, docházelo k jejich popravám, protože byli chápáni jako vlastizrádci. Na druhou stranu jsou případy, že se z nějakých důvodů fyzicky vrátili ještě třeba v 60. letech nebo na nějaké vyhlášené amnestie. Někdy byli potrestáni, nějakou dobu strávili třeba ve vězení a žili třeba pod dohledem Státní bezpečnosti a podobně. Zajímavé je, že v některých případech tito lidé s bojovými zkušenostmi a odslouženými lety v cizích armádách museli absolvovat základní vojenskou službu, protože v československé armádě ji nesloužili.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Nás se vracelo jednadvacet. Jednoho si hned nechali a už jsme ho víc neviděli. On utekl od armády ještě asi se šesti lidmi a se samopaly, a to už

byla vlastizrada. Nás potom odvezli k soudu. Obhájci ex-offo se předháněli, kdo je lepší. Jestli v tom měli závody, nevím. No a dopadlo to tak, že jsme šli domů. Měli jsme už totiž rok odkroucený. Byli jsme také na Pankráci v nemocnici půldruhého měsíce na pozorování, jestli jsme s sebou něco nepřítáhli. Já jsem dostal 15 měsíců někteří 18 měsíců, prostě jak se jim to hodilo.

Bylo tak drsné sloužit v cizinecké legii, jak se nám to prezentovalo? Vy jste to tedy ve své knize Bojovali a umírali v Indočíně nepopsal nějak idylicky, musím vám říct. Kudrna: Musíme si uvědomit, že cizinecká legie v roce 1948 byla úplně jiná než dnes. V rámci cizinecké legie v první vietnamské válce bojovalo v letech 1946 a 1954 přes 2.000 Čechoslováků, často nezletilců, okolo 500 z nich na bojišti padlo. Také předcházející výcvik v severní Africe, který trval 4 až 6 měsíců, byl skutečně velmi drsný, někdy na hranici fyzických i psychických možností. Nadto většina těch mladíků nerozuměla francouzsky ani slovo. Naštěstí v té době byla neoficiálním druhým jazykem němčina, jelikož jádro cizinecké legie v této době, zejména v první vietnamské válce, tvořili Němci.

Což znamená bývalí vojáci wehrmachtu a SS, jak se tady tradovalo? Stehlík: To by bylo určitě zjednodušující. Řada Němců tam sloužila už ve 20. letech, dokonce tam byli lidé, kteří utekli před Hitlerem. Pochopitelně se ale nedalo vyloučit, že Čechoslováci začali sloužit s chlapama, kteří prošli kariérou u SS nebo u některých jiných jednotek německé armády za druhé světové války. Jenže to se týkalo například i jednotek Labor Service americké armády na území Německa nebo i amerických Special Forces. Tam jste mohl zejména u amerických jednotek na území Německa narazit na lidi, kteří nesli na výložkách označení Baltic, tedy byli z pobaltských zemí. A tam byl výskyt bývalých příslušníků SS poměrně vysoký. Když jsem hovořil s velitelem té jednotky panem Černým, ptal jsem se, jak to brali, když proti nim bojovali a nejednou s nimi měli sloužit. On říkal: "Byl to problém, ale časem zjistíte, že řada těch kluků šla do SS z toho důvodu, že Sověti okupovali jejich zemi, povraždili rodiče, a oni chtěli nějak bojovat. A jediní, kdo jim dali možnost, byli nacisté. Bohužel."

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Tam byli Rusáci, Poláci, Francouzi, Němci. Byly takové divoké řeči, že tam brali esesáky. To není pravda. V první řadě když přišel před tu komisi, tak bylo, ruce nahoru. A jak našli jizvu, už ho brali bokem. Prostě esesák. Nebo gestapák. Byli tak značení. Takže oni jich taky měli plné zuby. Ale byli tam z wehrmachtu, těch byla halda. Národnostní otázka se nesměla probírat. Na to si všude potrpěli. To by jinak byly rvačky, a jak by se vyšlo do pole, jeden by postřílel druhého.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Pavel Knihař: V legii politika neexistuje. Legie je rodina. V legii národnost není. Jsou to legionáři. A moji nejlepší kamarádi byli dva Němci, Willy Mayer, bývalý německý parašutista, a Rolf Linke, nějaký sudeťák. Oba byli moji pobočníci v Indočíně a oba tam zůstali. Byli zabiti.

Kudrna: V propagaci československého totalitního režimu se v 50. letech objevovalo, že "pomýlení čeští a slovenští chlupci sloužili vedle vraždících esesáků v Indočíně". Všichni veteráni, s kterými jsem se bavil, potvrdili, že to je nesmysl. Jakmile u vstupní prohlídky objevili, že to měl v podpaždí poničené, že měl nožem uříznutou kůži, bylo jasné, že se jednalo o příslušníka SS, a okamžitě ho odvezli. Příslušníci SS měli totiž v podpaždí vytetovanou krevní skupinu. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že v druhé polovině druhé světové války nesloužili v řadách SS výhradně "ti praví árijci" z Třetí říše, ale mnozí dobrovolníci z baltských zemí, potažmo z Francie, Belgie a podobně. Někteří byli dokonce odváděni jako rekruti. Z těchto vojáků mnozí to tetování pochopitelně neměli. Samozřejmě jsem se ptal, jak se dívali na to, že sloužili pár let po válce v jednotkách s nedávným nepřítelem. S někým, s kým měli šílenou okupační zkušenost, nemálo z těch kluků ztratilo své blízké v koncentračních táborech, při bojích a podobně. Oni mi na to řekli, že se na ty kluky z wehrmachtu dívali jako na stejné chudáky, jako byli sami. Že ta bída v zajateckých táborech, potažmo hlad v Německu je vehnal do náruče legie, kde mohli dál nějak existovat. Nehledě na to, že mnoho z těch mladých Němců neumělo nic jiného než válčit. Na druhou stranu Otakar Hašek, příslušník 1. parašutistického praporu, uvádí, že Němci byli úplně ti nejlepší vojáci u jeho jednotky. Že se na ně mohl vždycky sto procentně spolehnout.

Stehlík: Kolega zmínil, že ti hoši šli do legie a neuměli francouzsky a že dorozumivacím jazykem se stávala němčina. Někdy naopak výjimečnost češtiny mohla mít i výhody. Karel Hora vzpomíná, že některé boje v Indočíně byly odveleny česky, protože Vietnamci uměli naprosto dokonale francouzsky a byli schopni odposlouchávat z vysílaček a reagovat na to. Takže ke spojařům si sedli čeští kluci a veleli česky. Je to jako indiáni a kód Navajo.

Kudrna: Legionář Pavel Knihař vzpomíná na to, jak Francouzi zadrželi loď Lidice, která vezla do Alžíru výzbroj. Samozřejmě probíhal výslech, jednání a samozřejmě nikdo z těch zadržených nevěděl, že Pavel Knihař je Čech a umí česky. Pochopitelně perfektně rozuměl všemu, co si říkal český personál, tedy, že to je úplně v loji, co budeme dělat. Samozřejmě to, že rozumí, nedal najevo.

Hanzlík: Pokud cvičili, bylo to na hranici fyzických a psychických možností, vyskytovaly se tam různé problémy. Pokud se dopustili nějakého přestupku, tresty byly drastické. Ale jakmile se dostali do Vietnamu, už jim nezbývalo nic jiného než se spolehnout jeden na druhého. To, odkud kdo pocházel, už nehrálo takovou roli, protože tam šlo o život každému.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Pavel Knihař: Když jsme útočili do vesnice To Khao, byli jsme ve vodě až po krk a velitel roty dal rozkaz, aby celá rota střílela, aby udělala střelní podporu. Když to skončili, tak jsme vyskočili z potoka a útočili jsme. Museli jsme přeběhnout asi sto metrů. Do vesnice jsem přišel jako první, našel jsem tam cestičku. Ozbrojen jsem byl americkou karabinou a pistolí, starým Mauserem. Když jsem pak neměl náboje pro karabinu, chtěl jsem vytáhnout

pistoli. Tak jsem zjistil, že mi ta pistole zachránila nohu, protože jedna kulka střílela přímo do pistole.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Vesnice, které nám začaly klást odpor, neměly šanci. Byla tam jedna věc, plus pro ně: měli to celé podkopané, to byly chodby a všechno možné, tak tam zalezli. Kolikrát se nám stalo, seděl tam takový starý dědeček, hlava mu padala, přešli poslední, dědeček zakašlal a už to jelo. Vylítli z těch děr ven a už nás kropili. To byla ale zase jejich škoda – přepadli nás, tak jsme se bránili. Tam bylo heslo: Buď ty, nebo já. Kdo byl rychlejší a přesnější, vyhrál.

Stehlík: Samozřejmě legie se v průběhu let měnila. To znamená, že jestli se někdo domnívá, že to je doteď nějaké útočiště vyvrhelů, tak to je úplně někde jinde. Probíhá velice pečlivé prověřování, jakmile má člověk zápis v trestním rejstříku, do legie ho nevezmou, probíhají psychotesty. Ale samozřejmě každé období bylo jiné, takže se tam objevili lidé různí.

Kudrna: Musíme si uvědomit, do jaké doby a prostředí byla ta válka zasazena. Zatímco ze začátku to byla víceméně klasická koloniální válka, kdy se Francouzi snažili o udržení jedné ze svých bohatých kolonií, postupem doby to přerostlo do války studené, v to populární soutěžení mezi Sovětským svazem a Spojenými státy. Navíc v létě 1950 vypukla válka i v Koreji. Američané získali najednou úplně jiný náhled na vedení války a začali Francouze podporovat, až nakonec nesli tu největší tíhu finančních a materiálních nákladů na vedení války. A ta válka byla totální, jak ze strany Francouzů, tak ze strany Vietnamců. Další je, že jak bereme vietnamskou armádu. V té době byl Viet Minh, nikoli Viet Kong, složen ze tří částí. První byla pravidelná regulérní armáda, která se většinou chovala k zajatcům slušně a korektně, jelikož je mohla propagačně využít. Pak tam byla jakási regionální seskupení Viet Minhu, která pod sebou měla oblasti, jako je pražský Újezd. A pak tam byly kmenové jednotky, které byly nevyzpytatelné. Kolikrát bojovaly jak na straně Francouzů, tak Vietnamců a k zajatcům se většinou chovaly velice krutě. Pochopitelně když šli legionáři na patrolu a našli tam svého kamaráda, který byl zohavený a brutálně umučený, je jasné, že šli do nejbližší vietnamské vesnice, kde to pak s těmi obyvateli nedopadlo nejlíp. Akce vyvolala reakci. Ale bylo to případ od případu. Ve vietnamských vesnicích, které byly pod francouzskou správou, většinou na jihu, bylo veškeré násilí vůči obyvatelstvu zakázané. Něco jiného byla oblast na severu. Velice věrohodně to popisuje Otakar König ve svých vzpomínkách, které cituji ve své práci. Uvádí, že sever, který byl pod kontrolou Viet Minhu, Francouzi hlídali systémem pevnůstek a pevností, které byly vystrčeny hluboko do nepřátelského území. Mnohdy tyto pevnosti nebyly zásobovány po mnoho týdnů a vojákům nezbývalo nic jiného než jít a zásobit se, spížovat. A samozřejmě ten přepad, jak uváděl Otakar König, to byli Braniboři v Čechách – vraždění, znásilňování, braní jídla. Samotné vedení Viet Minhu změnilo přístup k zajatcům v průběhu roku 1950, kdy si uvědomilo, že v řadách legie slouží stovky příslušníků "spřátelených" lidových demokracií, kteří se dají využít po stránce propagační i vojenské. Mnozí z Čechoslováků, kteří tam sloužili, uváděli naprosto upřímně, že důvodem dezerce bylo to, že nevydrželi nejen bojové nasazení, ale že měli zejména problémy

ohledně své psychiky. Když se zúčastnili několika trestných výprav na území nepřítele, jejich mladá psychika to nesla prostě dost těžce.

Hanzlík: Toto asi přináší každý konflikt. Když vezmeme jakoukoli lokální válku, Vietnam, Sovětský svaz v Afghánistánu, koneckonců i dnešní Afghánistán, psychika lidí tam trpí naprosto nepředstavitelným způsobem.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Kdo řekne, že neměl strach, tak je kecal. Strach měl každý. Ovšem člověk si pak zvyknul, už byl tak otřískaný, že na to vůbec nemyslel, dokud to nezačalo hvízdát kolem uší. Jak to začalo sekát, to už radši každý koukal, aby byl blíž zemi. Když jsem poprvé viděl, jak kamarád padl, tak mi bylo ouvej. Ale pak už si člověk na to tak zvykl, že na to v tu ránu nemyslel. Až třeba potom v kasárnách, přijeli jsme a já viděl, tamhle prázdné lůžko, tamhle druhé prázdné... To jsem si říkal, no jo, chlapec, má to za sebou. Při boji, nevím... Člověk byl tak otrlý, že už to bylo všechno jedno. Měl jsem ustřelený kus špičky u boty a nevěděl jsem o tom. Kluci mi říkali, hele, to se ti tak potí nohy, že větráš?

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Pavel Knihař: My jsme měli bránit cestu na Hanoj a hledali jsme Viet Minh. Když nás viděli, utíkali, stříleli na nás zdaleka a čas od času nás napadli. Boje to byly často tvrdé, často se bojovalo tělo na tělo. Viet Minh byli dobří vojáci a bojovali pevně a tvrdě.

Kudrna: Strach padnout do zajetí byl velký. Třeba Imrich Kovács barvitě popsal svůj konec. Byl jedním z mála, kteří přežili strašnou bitvu u pevnosti Dong Khe. Popisuje, že když se bránili, bylo jich třináct. Nakonec byl mezi posledními čtyřmi, kteří ještě žili a byli zranění. A když na ně útočila poslední vlna Vietnamců, tak tam, kde viděli Vietnamce, naposledy vystřelil dávku a hodil poslední granáty. Věřil Francouzům na slovo, že pokud ho chytanou, uřežou mu hlavu. Takže pochopitelně nikdo nechtěl upadnout do zajetí a ti chlapi se skutečně bránili do poslední chvíle. Podle mého neukončeného výzkumu padlo do zajetí v průběhu první vietnamské války okolo 115 Čechoslováků. Na stranu Viet Minhu jich dezertovalo kolem sedmnácti. To je docela značný nepoměr. A pochopitelně se jinak vedlo dezertérům v soustředovacích táborech a jinak se vedlo zajatcům. Úmrtnost ve vietnamských zajateckých táborech činila kolem 70 %.

Hovoří bývalý příslušník cizinecké legie Karel Mlynář: Na poslední operaci jsme měli pomoci That Khe, ale my jsme byli na kopci a dole nás obklíčili. Tak chtěli zavolat letadla, těch se nedovolali, tak začali volat starými značkami. Nakonec přiletly Queen Cobry a vyčistily to tam, takže jsme se z toho dostali a šli jsem směrem na That Khe. Ale už jsme tam nedošli, tam to bylo trochu horší, tam už byla velká armáda. Každý šel, jak chtěl. Už to nebylo organizované, nic. Zachraň se, kdo můžeš. Náš šlo kolem deseti, táhli jsme se potokem, že nás někam dovede. Přišli jsme na planinu a tam se na nás vyřítilo asi dvanáct "vietminhů", každý pušku nataženou. Začali jsme zahazovat samopaly a

podávali jsme jim je, oni přišli, posbírali je a pochodovali jsme. Samopaly pro ně ale byly těžké, ráže 12,7 něco váží, takže jsme je nakonec stejně nesli sami. Nakonec jsme došli do vesnice, tam už nějakí zajatci byli, tak nás k nim zařadili a víc si nás nevšímalí.

Proč je ten vietnamský režim vydával k nám zpátky? Českoslovenští zajatci se totiž často vraceli. Stehlík: Zájem tady pochopitelně byl, protože existovaly nějaké kontakty a byl eminentní zájem (a to se netýkalo jen Čechoslováků, ale i jiných národností) ty lidi vydávat z důvodu propagačního využití. Mnoho se neví o tom, že u nás byl o téhle věci dokonce natočen film Černý prapor, který popisuje "idylický" návrat legionářů do vlasti, který samozřejmě vypadal ve skutečnosti úplně jinak. Celý film je vlastně o jakoby dobrodružství, o zneužití mladých lidí, kteří jsou nuceni sloužit spolu s esesmany a podobně. (Dokonce s esesmany, kteří mají na svědomí jejich blízké.) Takže tlak využít tuhle situaci byl pochopitelně velký a samozřejmě soudruzi si vzájemně rádi vyšli vstříc.

Kudrna: Jak jste se zmínil film Černý prapor, tak ten nese rukopis jednoho z čelných představitelů Státní bezpečnosti Kamila Pixy. A málo se ví, že odborným spolupracovníkem filmu byl Ervín Páleš, bývalý příslušník cizinecké legie. Páleš se v severní Africe pokusil neúspěšně třikrát o útěk, jednou dokonce s letadlem. Nakonec zběhl z legie v říjnu roku 1949. Pak měl zajímavý osud. Nejdříve přešel čínské hranice, tam byl zajat jednotkami generalissima Čankajška. Ty mu daly docela slušně do těla, protože utíkal s označením poručíka cizinecké legie, což ovšem on nebyl. Druhý den na vesnici, kde ho zajali, zaútočily jednotky Mao Ce-tunga, které ho osvobodily. Pak déle než tři měsíce působil jako příslušník rudé jízdy, jak to nazývá. Sám o tom velice nerad mluví a říká, že takové běsnění jako v těch rudých jízdách nezažil. Nakonec byla jeho jednotka v bojích na hranicích rozbita, takže se zbytkem přešel k Vietnamcům, kde sloužil v řadách Viet Minhu. Mimochodem se setkal i s Ho Či Minem. A pak tedy působil jako odborný poradce filmu Černý prapor. Samozřejmě jsem se ho ptal, nakolik jsou tam ty věci reálné, protože je to samozřejmě v duchu socialistického realismu. On říká, že jedna scéna je skutečně pravdivá, a to jak legionáři na nepřátelském území vystřílejí vesničany.

Stehlík: Jedním z lidí, kteří udělali opravdu fantastickou kariéru, byl Ferdinand Otto Miksche, Čechoslovák, který pocházel z Karviné. Už za druhé světové války začal působit u francouzských jednotek, vytvořil si velice úzké vztahy s generálem de Gaullem a dodnes patří k nejvýznamnějším vojenským teoretikům. Jeho práce, které vyšly už za druhé světové války, ať už Blitzkrieg nebo Parašutisté, byly překládány do mnoha jazyků a byly brány jako učebnice moderní taktiky. Tento člověk odešel po roce 1948 za hranice, sloužil v protišpionážním oddělení francouzského generálního štábu a nakonec v letech 1950 až 1955 přednášel jako podplukovník francouzské armády na Vysoké škole válečné v Portugalsku.

Skončili naši vojáci v těchto všech armádách, od legií až po tu americkou, jako ucha nebo nejvýš jako seržanti, nebo udělali nějaké kariéry, zůstali jako "furfáci"? Hanzlík: Nesetkal jsem se s tím, že

by někdo dosáhl v těch armádách nějaké vysoké hodnosti. Většinou dosáhli hodnosti důstojnické maximálně do plukovníka.

Stehlík: V rámci cizinecké legie to bude s nejvyšší hodností asi Karel Hora, který válčil v Indočíně, dlouhá léta působil v Alžírsku, kde se účastnil bojů francouzské armády. Ten skončil v hodnosti podplukovníka, což byla na cizince hodnost opravdu velice vysoká. A vzhledem k tomu, čím vším si prošel, naši exulanti ho chápali jako posledního bojujícího důstojníka československé armády. Je na něm zajímavé to, že ač byl Čechoslovák, narodil se v Japonsku, jeho maminka byla Japonka, paní Takemoto, a zemřel na Korsice. Ovšem přesto byl československým důstojníkem. Je to opravdu jedna z legend.

Kudrna: Naprosto zapomenut je jeden osud, jeden člověk, pan Pavel Knihař, který v 17 letech utekl jako naprosté ucho. V cizinecké legii začínal jako vojín a odešel jako kapitán legie v roce 1978. Byl 4 roky v Indočíně, prošel celým Alžírem. Záhy poté, co odešel z aktivní služby, byl povýšen do hodnosti velitele praporu, což je tak plus minus major. Byl vyznamenán, dostal vyznamenání Rytíř čestné legie, ale dosáhl i Komandéra čestné legie. Podle mě to je obdivuhodné už jenom proto, že na rozdíl od Karla Hory neměl předtím žádný vojenský výcvik ani zkušenosti s vojenskou profesí. Podle toho, co jsem zatím měl možnost v této tematice prozkoumat, je to jedna ze vzácných výjimek, když udělal tak rychle vysokou kariéru. Hodnosti cizinecké legie jsou totiž někde jinde než v pravidelné armádě.

Stehlík: Celá řada z nich kariéru přerušila z vlastního rozhodnutí v polovině 50. let, kdy ani nepokoje v roce 1953, ani maďarské události v roce 1956, z jejich pohledu Západ nevyburcovaly k tomu, aby zasáhl proti Sovětskému svazu a východnímu bloku. To znamená, že se loučí s tím, že by se někdy mohli vrátit, že by došlo k nějaké válce. Je to pro ně deziluze a opouštění armády. Tedy ti, kteří tam šli z důvodů boje s komunismem.

Hanzlík: Ta deziluze je tady naprosto jasná. Třeba Svaz čs. důstojníků v exilu. Oni do roku 1955 předpokládali, že bude konflikt, že se budou moci zapojit, že budou moci nabídnout svoje služby. Ale v roce 1958 byla valná hromada a generál Hasal, který byl v čele Svazu čs. důstojníků v exilu, tam zcela jasně prohlásil, že je naprosto jasné, že režim nepadne tak brzo, a že jeho názor je ten, že oni už se domů nepodívají. Takže pro ně byl rok 1958 jasný. Pak už následovalo to, co říkal kolega.

Kudrna: Otakar Hašek jako příslušník 1. parašutistického sboru cizinecké legie byl jeden z těch mladíků, kteří skutečně odešli z důvodu, aby bojovali aktivně se zbraní v ruce proti komunismu, respektive rozpínavosti Sovětského svazu. Shodou okolností se zachoval jeho dopis na rozloučenou, který jeho dívenka měla zničit. Hašek tam píše: odcházím za hranice se dvěma kapitány zpravodajské služby, mám slíbené místo v anglickém letectvu, za hranicemi se tvoří velká

československá armáda (to je reminiscence na první a druhý odboj), vrátím se do vlasti jako důstojník, osvobodíme tuto zemi. Byla to taková ta mladická iluze. (Pochopitelně Otakar Hašek neměl slíbeno žádné místo v anglickém letectvu. O tom si kolikrát mohli nechat zdát i vojáci, kteří tam sloužili za války.) Ale ukazuje to, že skutečně nemálo těch mladíků odcházelo s tím, že bude někde vytvořena nějaká armáda, oni se sem vrátí a v čele armády osvobodí republiku od komunistického režimu. Oni neutíkali, jen odcházeli, aby se vrátili. Byl bych nerad, jak to někdy vyznívá, možná si někdo udělal špatné závěry z mé knihy, že většina z těch, co vstoupila do legie, tam byla jen proto, že nemohla vstoupit jinam nebo že se nemohla dostat z lágrů. Nelze generalizovat. Byli mezi nimi, i když v menšině, jedinci, pro které to byl osobní boj proti komunistickému režimu, respektive proti Sovětskému svazu.

A co druhá vietnamská válka? Kudrna: V řadách americké armády sloužily desítky naturalizovaných Čechoslováků, ale je těžko mluvit o Češích, potažmo Slovácích, jelikož žili ve Spojených státech už po dlouhá desetiletí. Osobně jsem narazil na tři skutečné Čechoslováky. Tedy "skutečné" proto, že to byli kluci, kteří emigrovali v roce 1968, většinou po okupaci, a směřovali do Spojených států, kde později vstoupili do řad americké armády. Byl to Manuel František Vaněček, který si později změnil jméno na Manuel van Eyk a vystupoval v řadách americké armády jako Holanďan. Ten sloužil v roce 1970 a 1971 u slavné 101. výsadkové divize. Druhý z Čechoslováků, který mě kontaktoval a o kterém jsem vůbec nevěděl, je Ivan Staša, který v tomto období sloužil v Jižním Vietnamu u tankistů. Třetí z nich je pan Miroslav Nerad, který uletěl už před rokem 1968. Napsal o něm článek kolega Jiří Plachý. Miroslav Nerad sloužil jako pilot vrtulníku ve Vietnamu. Nikoli ovšem jako bojový pilot, jeho zařazení bylo snad ještě horší, ze Saigonu do Manily převážel padlé vojáky.

Stehlík: Přesně souhlasím s kolegou, pokud jde o těžko dohledatelné Čechoslováky zejména mezi padlými. V okamžiku, kdy někdo přijde do Washingtonu k Památníku padlým z vietnamské války... Já jsem začal počítat česky znějící jména, když jsem byl u čísla 470, tak jsem toho nechal.

Kudrna: Na závěr mám takovou perličku. Bavili jsme se tady o tom, kde Čechoslováci bojovali v jiných armádách. Jejich vlastně první největší vystoupení bylo už v řadách americké armády v době občanské války, kdy Češi a Slováci bojovali jak na straně Severu, tak Jihu. Mám spoustu materiálu z amerických archivů. Skutečně nebyli naturalizovaní, neměli americké občanství, v jejich odvodních listech je napsáno, Čech nebo Moravák či Slovák a odkud pochází. A nemálo Čechů a Slováků v této válce zahynulo.

Stehlík: Je však nutno říct jednu věc, a to se myslím shodneme všichni: Bez ohledu na to, kde Češi bojovali a v kterých armádách bojovali, většinou o nich jejich nadřízení hovoří jako o vojácích statečných, vynalézavých, velice dobrých a kvalitních.

(redakčně kráceno)

URL| <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/113996-vlastenci-a-dobrodruzi/>